

Gulerødder og selleri på byens tage

HANS PETER HAGENS

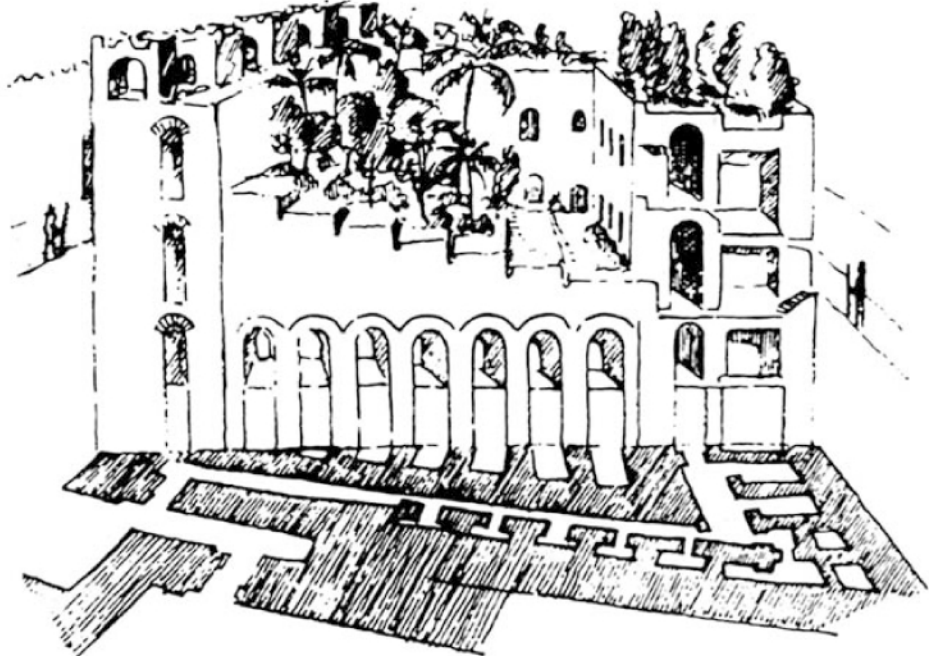
Min vision er danske byer med kolonihaver hen over taglandskaberne. Og med frugt, blomster og grønt lige uden for døren på 4. sal. Hængende haver hører til i storbyen.

Hans Peter Hagens, arkitekt, tidl. formand for Statens Kunstfonds Arkitekturudvalg og Foreningen til Hovedstadens Forskønnelse, medlem af Det Kgl. Akademi for de Skønne Kunster og hovedarkitekt bag Torvehallerne.

FRA BABYLONS hængende haver i Persien, hvor herskeren ønskede at give sin hustru et haveanlæg, der skulle minde hende om hendes hjemegns blomsterklædte bjergregion, til det mere jordbundne og almennyttige Farum Midtpunkt har man arbejdet med varierede former for terrasseret byggeri som en måde at forgrønne vores omgivelser og sind på. I nyere tid primært med plantekasser, potter og rullegræs – men alt for sjældent har vi taget skridtet fuldt ud og udlagt frugtbar jordlag direkte på selve terrasserne – ligesom babylonierne ziggurater. Hvorfor egentlig ikke? Det ligger lige til højrebened, hvis byens nye beboelsesejendomme tilføjes de nødvendige drænlag, membraner og små skure til haveredskaber på alle etager.

De Hængende Havers jordlag varierer mellem 15 og 100 cm og danner basis for vækst og frodighed fra stueplan op gennem etagerne til 6. sal. Samtidig giver det mulighed for at tilgodese beboernes individuelle ønsker til pryd- og nyttevækster i alle deres farverige og duftende afskygninger, lige fra børnenes små gulerødder, radiser, jordbær og 'morgenfruer', til de blomstrende frugttræer, buske, slyng- og klatreplanter, stauder, løg og knoldvækster, krydderurter, sommerblomster, bregner, græsser og ikke mindst alle de spiselige dyrkningsindslag.

At havebyer hører storbyen til, findes

HÆNGENDE HAVER. Nebukadnezar byggede de hængende haver i Babylon til sin hustru, Semiramis. Haverne lå på tagterrasser af brændt tegl, hvorpå man smurte et lag tjære og derpå lagde jorden. J. lacam og M. Rutten: De hængende haver i Babylon, Revue Horticole, 1949

der glimrende eksempler på i Berlin, som har en stolt havebytradition, der havde sin storhedstid i 1920'erne. Midt i denne sydende heksekedel af verdenshistorie havde man plads til så jordnære ting som at skabe havebyer. Dialektikken mellem den lille skala, haverne, og den store ska-

la, etagehusene i millionbyen, virker dragende på mennesker.

Ligesom de forbløffende *Westpocket-gardens* i New York med stiliserede vandfald og slyngende vækster, der fremstår som grønne fatamorganaer for fødderne af skyskraberne. For ikke at glemme Ve-

nedigs små overraskende frodigheder lige ud til kanalerne, eller Ebenezer Howards grønne udspil til havebyer i Londons periferi. I Arabiens gårdhaveanlæg skabtes begrebet paradishaver, hvor pryd- og nytteplanter blandedes i poetiske kombinationer – som en attraktiv

slægtning til Vestens klosterhaver med medicinplanter, krydderurter, roser, frugttræer mv.

Min idé er, at de hængende haver startes op i hovedstaden. I forlængelse af Islands Brygge ligger det romantiske kolonihavekvarter Nokken, som flere gange har været tæt på at lade livet i stort skale-rede byggeplaner. Hvorfor ikke vende bøtten på hovedet og i stedet udvide Nokken og de herlige kvaliteter, stedet rummer. Selvfølgelig ved at føre kolonihaverne ind imellem de nye boligkarrere og op igennem disses etager og ud i resten af storbyen.

Intet hus uden taghaver – frodige taghaver med udsyn over metropolen og dens havn med en snart tusindårig historie. En søjlebåren by med arkader og trappeplateauer mod vandet opbygget omkring indre gårdrum med haver og intime pladser. Intimiteten er altafgørende. Ligesom C. Th. Sørensens verdenskendte kolonihaver i Nærum omkranset af runde klippede hække, skal De Hængende Haver også nænsomt beskyttes af bøge – avnbøge, mirabellehække med forskudte stisystemer, som giver et labyrintisk, intimt og dragende univers – i modsætning til de ofte alt for store vindblæste græs- og belægningsflader i mange forstadsbebyggelser/satellitbyer rundt om i Danmark.

En ting er, at en mulighed for at påvirke sit eget nærmiljø med små personlige

... Gulerødder og selleri på byens tage

haver mindsker hærværk og mistrivsel. En anden ikke uvæsentlig faktor for statslige/private bygherrer er en billigere anlægsøkonomi, idet grønne anlæg oftest er markant billigere end de hårdere overflader med asfalt eller diverse belægningssten, der dominerer mange nyere bebyggelsers friarealer.

Selve boligerne opføres først i Københavns Sydhavn og siden langs andre danske havnebyers ledige kajarealer – i forskellige lokalitetstilpassede grønne ziguratstrukturer i op til 6 etager. I enkle og variable konstruktionsprincipper med 80-120 boliger i hver karré, med enkelte hjørnetårnsheder på steder med særlig markante udsyn over by og havn, indbyrdes forbundet af haverne, søjlearkaderne, trappeplateauerne, de mindre fælles pladsenheder samt kanalerne.

Boligerne udformes i meget varierede størrelser for at sikre en blandet beboermasse og alle alderstrin. Alle vindues- og facadepartier forbinder den enkelte bolig direkte med hver en lille privat haveenhed, hvor beboerne har frit råderum til deres udplantninger/borde/stole/havedisponering. Større opmurede plantekasser forhindrer generelt nedkig til underliggende etagers haver og gøremålene der. Facader mod de sydvendte havearealer består primært af store oplukkelige skydeglasspartier i trærammer varieret med træskodder og træpaneler i en varm glød – som hindrer indkig og skærmer for sol om sommeren og modsat varmetab om vinteren – integreret med indbyggede hylder, skabe, slagbænke i træ, som giver ekstra opbevaringsplads.

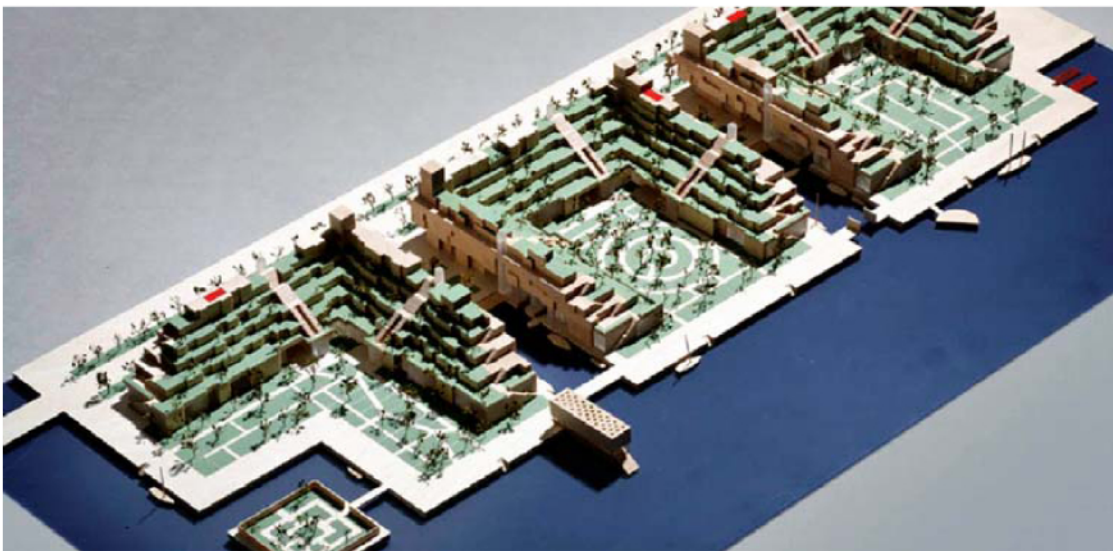
Facadematerialet mod de mere nordvendte gade- og ankomstarealer består af

en særlig fuldt isolerende bloksten med kalkede overflader – med et tilsigtet slægtskab til danske byers historiske traditioner for kalkninger i mange farver; tænk eksempelvis på Nyhavns farvenuancer, Irgens Gård eller Frederiksberg Slots fantastiske okkergule. I disse kalkede flader indpasses mindre vinduespartier/kighuller fra køkken- og baderummene, og en grad større vinduer i sove- og arbejdsværelserne, som også ligger placeret der.

På øverste etagers tagarealer integreres solcelleanlæg, solfangere, mindre byvindmøller, diverse former for opsamling af regnvand til vanding af de enkelte haver samt til mindre vandbassiner til åkander, vandranunkler, krebs, frøer/haletudser mv.

Dyrkningen foregår såvel udendørs på terrasserne, på jordlodderne mellem karreerne, som i mindre driv- og væksthuse for dem, som måtte ønske det. De udvalgte afgrøder afstemmes nøje jorddybder og jordbundsforhold, men se i hvert fald for dig: klatreroser, klematis, kaprifolie, rododendron, masser af mindre frugttræer (æble, pære, blomme, kirsebær, figen mv.), vindrueranker og selvfølgelig andre nytteplanter som jordbær, hindbær, blåbær, brombær, krydderurter samt de etårige tomater, gulerødder, salatter, kartofler, majs, bønner, ærter.

Med så mange haver er vandings- og dræningsforholdene selvsagt yderst vigtige. På alle etager skal vandingsvand derfor være fremført, så det er en enkel sag at vande. Regnvandsopsamlingsdamme samt indbyggede beholdere med plantenæring fortyndet og dermed direkte brugbar må findes i enhver af de hæn-

ARKITEKTURMODEL De Hængende Haver eksemplificeret på Enghave Brygge i Københavns Sydhavn. www.byenshaver.dk. Foto: Jens Frederiksen

gende haver, eventuelt kan installeres drypvandingsanlæg med gødningsvand. Hertil kommer, at en perfekt virkende dræning er nødvendig. Overskydende vandingsvand skal bortledes til drænrønder og tagnedløb. Ingen af de beskrevne planter kan nemlig tåle at stå i jord, som ikke er perfekt afvandet. Havernes opholdsarealer anbefales udført med befæstelse ved de primære gangzoner, hvor natursten samt træriste kan lægges direkte på dyrkningsjorden. På alle filigranbetondæk, hvor haverne anlægges, skal udføres vandtæt membran og oven på denne de påkrævede drænlag – begge dele udføres af fagfolk som del af den samlede byggeentreprise.

Og nu til en lille indlærende appelsin i turbanen. Set i lyset af alle disse nye kolo-

nihaver midt i byen, og som en moderne tolkning af vores traditionelle danske planteskoler, etableres nemlig en pendant til Københavns fremragende skolehaveordning – som en lille 'paradishave' tilknyttet de i forvejen anvendte og eftertragtede skolehavegartnere. I Sydhavnen anlægges Paradishaven som en mindre kunstig ø centralt placeret mellem karreerne i De Hængende Haver omgivet af små kanaler på hver side forbundet af små broer. Sidenhen vil andre danske byer kunne udføre deres individuelle tolkninger tilpasset lokalitet, jordbunds- og vejrforhold, stedlige traditioner og særpræg.

PARADIS kan være den evige salighedstilstand eller et symbol på de frommes til-

stand efter døden. Men det kan også forstås mere konkret – på persisk betyder det i al sin enkelhed en indhegnet park. Paradishaven i Sydhavnen er en mere jordnær fortolkning af paradisbegrebet med udgangspunkt i de danske kulturlandskabers nutidige muligheder: Paradishaverne bliver moderne billeder på planteskolerne. De skabes ud fra æstetiske, økologiske, klimatiske og praktiske overvejelser af fagfolk, på måder som stimulerer de fem sanser – at se, lugte, smage, høre og røre – på mest udsøgt vis. Men haven skal samtidig virke som en specifik 'planteskole', hvor ordet 'skole' tages bogstaveligt – her kan man lære sine børn, hvordan grøntsager og frugter ser ud, før de når Nettos, Irma's og Aldi's plastembalager. Og hvilke planter der kan benyttes

til medicin, hvad der kan anvendes til plantefarvning, gødning, bedøvelse, parfume, gift og andre ting, som er betydningsfulde ingredienser i livet. Således lærer 'planteskolerne' fra sig i en poetisk form – til forskel fra den ofte bebrejdede tone i miljø- og klimadebatten.

Haverne skal ind i byen som små grønne oaser og lunger, der hvor mennesker bor og er. Det skal ikke længere være forbeholdt dem med villa, parcelhus, sommerhus eller kolonihave i byernes periferi. Den moderne by – ja, selv en metropol – skal være attraktiv at bo i for alle alders- og samfundsgrupper. Med byrumsmæssige rammer for hverdagslivet, samtidig med at selv storbyen bidrager til klimaforbedringen.

Havens tiltrækningskraft – uanset om det er villahaven, haven omkring et landhus eller kolonihaver på byens tage – er ens for menneskets opfattelse af de nære værdier og vores fem sanser. Når hus og have opfattes som ligeværdige væsener, der i indbyrdes samspil smelter sammen til en uadskillelig helhed, opnås ikke så sjældent gædefulde oplevelser. Man tryllebindes til at tro, at man kan løse gåden, præcis som med en erotisk fascination. Uanfægtet af omverdenen drages man tilbage igen og igen, i den naive tro at man gennem sit fysiske nærvær langsomt, men sikkert kan tyde mere og mere af det uforståelige. Måske netop essensen i tilhørsforhold. Kimen til de danske skatkamre er så enkel, at man næsten ikke tør tro på det.

HANS PETER HAGENS